

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΟΥΣ¹

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΡΕΤΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΟΥ ΙΑΝΝΗΣ ΘΕΤΕΙΟΣ

“Η ίστορία τῶν μεσαιωνικῶν Ἀθηνῶν² εἶνε πλήρης ἐκπλήξεων. Βουργουνδιος εἰπατρίδης ίδρυσαν διναστείαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πατρίδι τῶν ἡρώων καὶ φιλοσόφων, περιπλανώμενον στῖφος μισθοφόρων προερχομένων ἐκ τῆς διτικωτάτης τῆς Εὐρώπης χερσονήσου, καταστρέφοντας ἐν μᾶς καὶ μάνῃ ἡμέρᾳ τὸν λαμπρὸν γαλλικὸν πολιτισμὸν αἰῶνος δλον, Φλωρεντίνος νεότλιοντος, κεκτημένος τὰ νεώτερα οἰκουμενικὰ ὅπλα, παραλαμψάντων τὰς κλείδας τῆς Ἀκροπόλεως πιστὰ γενναίους καὶ ἵπποτικοῦ στρατεύτων τῆς Ἰσπανίας, τοιαῦται εἶνε αἱ εἰκόνες, δι' ᾧν ἀρχαντικαὶ αἱ τρεῖς περιόδοι τῆς ἐν Ἀθήναις φραγκοκρατίας. Καὶ ἐν μὲν προτέρῳ ἀριθμῷ³ ἐπραγματεύθημεν τὰ τῆς περιόδου τῆς ἀρχῆς τῶν Γάλλων καὶ τῆς τῶν Καταλωνίων· γῦν δὲ προτιθέμεθα νὰ διαγράψωμεν τὰ κατὰ τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν φάσιν τῆς φραγκοκρατίας ἐν τῇ ὁνομαστοτάτῃ τῶν Ἐλληγίδων πόλεων.

”Οτε τὸ ἔτος τοῦ 1388 δὲ Νέοιος Ἀτζαΐζης ενδέθη διεσπότης τοῦ «κάστρου τῶν Ἀθηνῶν», (Setines, ἱς οἱ φραγκοκράτορες

1 'Εδημοσιεύθη ἐν Quarterly Review October 1907 καὶ ἀνετυπώθη ἐν Essays on the Latin Orient 1921 σ. 135 ἐτ.

2 "Ιδε Ἐγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ιστορίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἐκδιδόμενα ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου (Γ' Τόμος τῆς μεταφράσεως τῆς Ἰστορίας τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας). 'Ἐν Ἀθήναις 1906. Briefe aus der Corrispondenza Acciajuoli in der Laurenziana zu Florenz ὑπὸ Φερδινάνδου Γεργοροβίου. 'Ἐν Μονάχῳ 1890. Nicolai de Marthono Liber peregrinationis ad loca sancta ἐν τῇ Revue de l' Orient Latin Τόμ. I". 'Ἐν Ηαρισίοις 1895. Δημ. Γ. Καμπούρογλου Μνημεῖα τῆς Ἰστορίας τῶν Ἀθηναίων. 'Ἐν Ἀθήναις 1891—2. Τοῦ αὐταῦ Ἰστορία τῶν Ἀθηναίων. 'Ἐν Ἀθήναις 1889—96. Θεμ. N. Φιλαδελφέως Ἰστορία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας. 'Ἐν Ἀθήναις 1902. K. Σάθα Μνημεῖα Ἐλληνικῆς ιστορίας. 'Ἐν Παρισίοις 1880—90. Σπυρ. Π. Λάμπρου Νέος Ἐλληνομνήμων 1904—1914. Buchon Nouvelles Recherches historiques sur la principauté française de Morée. Δύο τόμοι. 'Ἐν Παρισίοις 1848. F. Cerone La politica Orienale di Alfonso di Aragona ἐν τῷ Archivio Storico per le province Napoletane Τόμ. KZ—KH'. 'Ἐν Νεαπόλει 1902—1903 καὶ ὅλα ἔργα.

3 τῷ αὐτῷ περιοδικῷ κατὰ Ἰανουάριον 1907.

τὴν. 'Ακρόπολεν, πρώτη αὐτοῦ φροντὶς ὑπῆρξε νὰ περιποιῇ τὴν τοὺς "Ελληνας, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ κατὰ πολὺ μέγιστον μέρος τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ καὶ οἵτινες πιθανῶς εἶχον βοηθήσει αὐτὸν εἰς τὴν κατάτησιν τοῦ δουκάτου τῶν 'Αιθηνῶν. Τὸ πρῶτον νῦν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἔκεινης, καθ' ἥν πρὸ δύο περίπου αἰώνων δὲ Μιχαὴλ 'Ακομινᾶτος εἶχε φύγει ἀπὸ τῆς ποθητῆς μητροπόλεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Κέω ἔξορίᾳ, ἐπετράπη καὶ πάλιν εἰς "Ελληνα μητροπολίτην τῶν 'Αιθηνῶν τὰ διαμεζίνῃ ἐν τῇ ἵδιᾳ αὐτοῦ ἔδρᾳ, καίτοι οὐχὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ βράχου, ἀλλὰ κάτωθεν τῆς σκιᾶς τοῦ 'Αρείου Πάγου. Δυνάμεντα νὰ εἴμεθα βέβαιοι, δτι ἡ ἀξία λόγου αὗτη παραχώρησις παρεσχέθη οὐχὶ ἐξ αἰσθήματος, ἀλλ' ἐκ πολιτικῶν λόγων, καίτοι δὲ πόπος οὗτος τοῦ πολιτεύεσθαι δὲν ἦτο ἴσιος δὲν δειγμένος. 'Η ἔλληνικὴ 'Εκκλησία εἶχε διακριθῆ καθ' ἄπαντας τοὺς χρόνους ἐπὶ τῷ πολιτικῷ αὐτῆς χαρακτῆρι, ἢ δὲ παρουσία ἀνωτέρου "Ελληνος ιεράρχου ἐν 'Αιθήναις παρέσχε καὶ πάλιν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἐθνικὸν ἱγέτην ἐγαντίον τῶν κυριάρχων, πρὸς οὓς εἶχον ὑπόπτως ὡς ξένους καὶ οὖς ἐμίσουν ὡς σχισματικούς. 'Ο ιεράρχης ἦτο πρόθυμος νὰ καλέσῃ πρὸς βοήθειαν τοὺς Τούρκους ἐναντίον τῶν ὅμοδόξων Χριστιανῶν καθ' ὅμοιον τρόπον ὡς σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ οἱ "Ελληνες ἐπίσκοποι ἀποτροπιάζονται τοὺς ὄπαδοὺς τοῦ Βουλγάρου 'Εξάρχου πολὺ μᾶλλον ἢ τοὺς πιστοὺς εἰς τὸν προφίτην Μωάμεθ. Οὕτως ἡδη ἀρχομένης τῆς φλωρεντιακῆς κυριαρχίας ἐν 'Αιθήναις ἐσπείροντο τὰ σπέρματα τῆς τουρκοκρατίας, καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐν Κωνσταντινούπολει Ἱερᾶς Συνόδου ἡ ἐκκλησία τῶν 'Αιθηνῶν εἶχε ρυθμισθῆ οὕτως, «ώς δοκεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκαταστῆναι σχῆμα καὶ τὴν προτέραν εὑδαιμονίαν καὶ εὐκληρίαν ποὺν ἀλωθῆναι χειρὶ βαρβαρικῇ»¹.

Οὐδὲ ὡφελήθη μόνον ἡ ἐκκλησία ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς δυναστείας. Τότε πρῶτον ἡ ἔλληνικὴ ἀπέβη ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς κυβερνήσεως. 'Ο Νέριος 'Ατζαϊώλης καὶ ἡ τελείωσις μεμορφωμένη θυγάτηρ αὐτοῦ, ἡ κόμισσα τῆς Κεφαλληνίας. Ἐποιεῖτο χρῆσιν αὐτῆς ἐν τοῖς δημοσίοις αὐτῆς ἔγγραφοις. 'Η κόμισσα, ἡ δεσποτικωτάτη ἀπασῶν τῶν γυναικῶν τῆς λατινικῆς 'Ανατολῆς, ὑπερφιάλως ὑπεργάφετο διὰ κινναβάρεως, καθ' ἃ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, βασίλισσαι τῶν Ρωμαίων. Καὶ Φλωρεντίνοι δὲ ἐγκαθιστάμενοι ἐν

¹ Miklosich—Müller *Acta et Diplomata graeca* πεδii αετί Τόμ. B' σ. 166.

Ἄθηγαις ἀπεδέχοντο τὴν Ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῶν ἐπωνύμων αὐτῶν. Οὗτῳ κλάδος τις τοῦ περιωνύμου οὗκου τῶν Μεδίκων, μεταναστεύσας εἰς Ἀθῆνας, ἔξηλληνίσθη τελείως ὑπὸ τὸ δύνομα Ἰατρός καὶ κατέλιπεν ἀπογόνους, οἵτινες μόλις κρύπτουσιν ὑπὸ τὸ δύνομα Ἰατρόπολος τὴν σχέσιν αὐτῶν μετὰ τῶν μεσαιωνικῶν κυριάρχων τῆς Φλωρεντίας. Οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ ὑπάρχει πιθανότης, διτι οἱ γέροντες τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος εἶχον ἀδειαν νὰ μετέχωσι τῆς δημοτικῆς διοικήσεως, τῶν φλωρεντιακῶν Ἀθηγῶν, καθ' ἥν καὶ τῆς τουρκοχροατουμένης πόλεως.

Μέχρις ἔκεινης τῆς ὕρας τὸ στάδιον τοῦ Νερίου Ἀτζαϊώλη εἶχε στεφθῆ ὑπὸ ἐπιτυχίας ἀδιαπτώτου. Ὁ ἀστήρος αὐτοῦ εἶχεν ὅδηγήσει αὐτὸν ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀκροκόρινθου εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Άι δέος αὐτοῦ θυγατέρες, ὧν ἡ μία ἐφημίζετο ώς ἡ ὕραιοτέρα τῶν συγχρόνων γυναικῶν, ἡ δὲ ἄλλη ὡς ἡ εὐφυεστέρα, εἶχον συζευχθῆ μετὰ τοῦ ἐπιφανεστέρου τῶν Ἑλλήνων ἀρχόντων τοῦ Δεσπότου τοῦ Μυστρᾶ Θεοδώρου Παλαιολόγου, καὶ τοῦ ἴσχυροτάτου τῶν ἐν Ἑλλάδι Λατίνων δυναστῶν, τοῦ Καρόλου Τόκκου, τοῦ Νεαπολίτου εὔπατρίδου, τοῦ δεσπόζοντος τῆς παλατίνης κομιτείας τῆς Κεφαλληγίας. Οἱ γάμοι οὗτοι ἐφαίνοντο ἔξασφαλίζοντες αὐτοὺς ἀπὸ οἰουδήποτε ἔχθροῦ. "Αλλ' εἰς τὸν Νέριον ἐπεφυλάσσετο γῦν νὰ ὑποστῇ μίαν τῶν αἰρνιδίων ἔκεινων μεταστροφῶν τῆς τύχης, αἵτινες ἡσαν ἴδιαζόντως χαρακτηριστικαὶ ἐν τῇ φραγκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι. Ἐπεθύμει νὰ στρογγυλεύσῃ τὰς κτήσεις αὐτοῦ διὰ καταλήψεως τῶν κάστρων ἔκεινων τῆς Ναυπλίας καὶ τοῦ Ἀργούς, ἀτινα εἶχον μὲν ὑπάρξει ἔξαρτήματα τοῦ φραγκικοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἀτινα κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀρχῆς τῶν Καταλωνίων εἶχον μείνει πιστὰ εἰς τὸν οἶκον τῶν Βριεννίων καὶ εἰς τὸν κληρονομίσαντα αὐτοὺς οἶκον τῶν Ἀγγιανῶν (Enghien). Τῷ 1388 ἡ δέσποινα τοῦ Ἀργούς Μαρία ἡ Ἀγγιανὴ μείνασα ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἀπεγγνωσμένη χίρα. εἶχε μεταβιβάσει τὰς κτήσεις αὐτῆς εἰς τὴν Βενετίαν, ἵσ οὕτως ἥρχισεν ἡ μακρὰ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου βασιλείου τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἀλλὰ πρὸν ἦ δ ἐπίτροπος τῆς Βενετίας προφθάσῃ νὰ λάβῃ κατοχὴν τῶν κτήσεων ἔκεινων, δ. Νέριος εἶχε παροδομῆσει τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, τὸν δεσπότην τοῦ Μυστρᾶ, γὰ καταλάβῃ τὸ Ἀργος διὰ πραξικόπηματος. Ἀλλ' ἡ παρασπονδία αὕτη ἐπληρώθη ἀκριβά. -Η βενετικὴ πολιτεία ἀγανάκτησασα οὐ μόνον διέκοψε πᾶσαν ἐμπο-

ρικὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν ἀποικιῶν αὗτῆς καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ μετεχειούσθη τὴν ἀποικίαν τῶν Ναβαρραίων, οἵτις εἶχεν ἥδη ἐγκατασταθῆ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ὃς πρόσφροδον δργανογ τῆς ἔκδικίσεως αὗτῆς. Κατ' ἀκόλουθίαν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ναβαρραίων ἐκάλεσε τὸν Νέριον εἰς προσταπικὴν συνέντευξιν περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ Ἀργους ὃ δὲ πανοῦργος Φλωρεντῖνος ἀπεδέχθη τὴν πρόσκλησιν μετὰ παιδικῆς ἀπλότητος ἀπροζδοκίτου παρ' ἀνδρὸς ὅστις εἶχεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη διαβιώσει ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἴδιων ἔχθρῶν. Ἡ εὐκαιρία ἡτοι αὐτῇ, ὅτε δὲν ἔπειτε νὰ διαφευχθῇ τὰ διεθνῆ νόμιμα ήσαν ἀπλῶς ἀχρηστος χάρτης εἰς χεῖρας τῶν Ναβαρραίων. Διὸ ὁ Νέριος ἐκράτηθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐγ τινι εἴρητῇ τῆς Πελοποννήσου. Πάραυτα δὲν τὸ γένος τῶν Ἀτταϊωλῶν ἐπελίφθη δραστηρίων ἐνεργειῶν, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἐπιφανοῦς συγγενοῦς. Καὶ ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος τῆς Φλωρεντίας ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πάπα, ἢ δὲ κυβέρνησις τῆς Φλωρεντίας προέτεινε τοὺς μάλιστα συμφέροντας τῶν ὅρων εἰς τὴν Βενετίαν. Μήνυμα ἐστάλη εἰς Ἀμαδαῖον τὸν Σαβαυδικόν, καὶ ἔγεινε χρῆσις τοῦ τελεσφροδωτάτου τῶν μέσων, ζητηθείσης τῆς βοηθείας τῆς Γενούης χάριν ἀνδρὸς οὗ ἢ θυγάτηρ ἐτάσσετο εἰς τοὺς πολίτας τῆς Γενούης. Οὕτως ὁ Νέριος ἀπελυτρώθη, ἀλλὰ τὰ λύτρα αὐτοῦ ὑπῆρχαν καταστρεπτικὰ διὰ τὰς Ἀθῆνας. Χάριν ἐπιτεύξεως τοῦ ἀπαιτηθέντος ποσοῦ ὁ Νέριος ἀφήρεσε τὰς ἀργυρᾶς πλάκας τῶν θυρῶν τοῦ Παρθενῶνος καὶ κατέσχε τὸν χρυσόν, τὸν ἀργυρόν καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους τοὺς ὑπὸ τῆς εὐσεβείας γενεῶν δλων δεδωρημένους εἰς τὴν ιερὰν ταύτην μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ο Νέριος ἦτο μὲν καὶ πάλιν ἐλεύθερος, ἀλλὰ δὲν ἐπεφυλάσσετο εἰς αὐτὸν νὰ μείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἀνενόχλητος ἐν τῷ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως μεγάρῳ αὐτοῦ. Ο βασιλικὸς οἶκος τῆς Σικελίας ἀνενέωσε τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ περὶ τὸν δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διώρισε φαντασιώδη γενικὸν ἐπίτροπον¹. Τὸ δὲ κυριώτερον, οἱ Τούρκοι ὑπὸ τὸν φοβερὸν Ἐβρενόν βέην κατέβησαν εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἡ κατάλυσις τοῦ σερβικοῦ κράτους ἐν τῇ δλεθρίᾳ μάχῃ τοῦ Κοσσυφοπεδίου εἶχεν ἀφαιρέσει τὸν τελευταῖον φραγμὸν μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν μελλόντων αὐτῆς δεσποτῶν, καὶ Βαγιαζήτ ὁ Κεραυνὸς ἐπέπεσε κατὰ τῆς ἀποστατεύτου χώρας. Ἡ δὲ πρόδομὴ

¹ Λάμπρος Εγγραφα σ. 305,324—27

Ἐπληξε τὴν γείτονα τοῦ Νερίου κληρονόμον τῆς κομιτείας τῶν Σαλώνων, τὴν ἀγέρωχον δέσποιναν, ἵτις μετὰ μεγάλης περιφρονίσεως εἶχεν ἀποκραύσει πρὸ ἐννέα ἑτῶν τὴν κλῆσιν αὐτοῦ περὶ συστρατεύσεως. Προδοσία καὶ διαφθορὰ τῆς αὐλῆς ἐπήνεγκον τὸ μοιραῖον τέλος τοῦ ἀρχαίου τούτου τιμαρίου τοῦ Στρομογχούρ, τῶν Δελφῶν καὶ τῶν Φαδρίγων ἐν μέσῳ τραγικῶν περιπετειῶν, ἃς ἐπεχείρησε νὰ παραστῆσῃ νεώτερον ἔλληνικὸν δρᾶμα¹. Ἡ κόμισσα εἶχεν ἐπιτρέψει εἰς τὸν ἀραστὴν αὐτῆς, ὅντα ἰερέα, τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς διοίκησιν τῆς χώρας, καὶ ὁ ποταπὸς ἐκεῖνος τύραννος, καταχρώμανος τὴν δύναμιν αὐτοῦ, εἰςέπραττε διὰ πιέσεων χρήματα παρὰ τῶν ποιμένων τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἔφθιειρε τὰς παρθένους τῶν Δελφῶν διὰ τῶν δαιμονιωδῶν γοητειῶν ἃς μετίχετο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκείνῃ ἔδρᾳ τῶν ὑπερφυσικῶν ἐκδηλώσεων. Τέλος δὲ προσήλωσε τοὺς δραταλιοὺς εἰς τὴν θυγατέρα καὶ τὰ πλήρη χρηματοφυλάκια τοῦ ἔλληνος ἐπισκόπου. Στερηθεὶς δὲ τοῦ τέκνου καὶ φοβούμενος περὶ τοῦ χρυσοῦ αὐτοῦ ὁ ἐπίσκοπος ἔξήγειρε τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ τέρατος καὶ παρεκάλεσε τὸν Σουλτάνον νὰ καταλάβῃ χώραν εἴπερ τινὰ καὶ ἄλλην κατάλληλον διὰ τὰς εἰς αὐτὸν ἀρεστὰς τέρψεις τῆς θῆρας καὶ τῆς ἵππασίας ἐν τῷ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ πεδίῳ. Οἱ Τοῦρκοι ἀπεδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν, ὁ δὲ ἰερεὺς ἐνέκλεισεν ἑαυτὸν ἐν τῷ περιλάμπρῳ κάστρῳ, ἔφρονευσε τὴν θυγατέρα τοῦ ἐπισκόπου καὶ παρεσκευάσθη νὰ φύγῃ. Ἀλλὰ προδοσία ἀνεφάνη μεταξὺ τῆς φρουρᾶς· εἰς Σαλωνίτης ἐφόνευσε τὸν τύραννον καὶ προσήνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς τὸν σουλτάνον, ἥ δὲ κόμισσα καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς μάτην ἐπειράθησαν νὰ κατευνάσωσι τὸν σουλτάνον διὰ δώρων. Ὁ Βαγιαζίτ τὴν μὲν νεαρὰν κόμισσαν ἔστειλεν εἰς τὸ χαρέμιον αὐτοῦ, τὴν δὲ μητέρα αὐτῆς παρέδωκεν εἰς ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ. Ἡ μνήμη αὐτῆς συνδέεται εἰςέτι μετὰ τοῦ κατὰ τὰ Σάλωνα βράχου τῆς «Ροιᾶς», ἀπὸ τοῦ ὅποιου συμφώνως πρὸς τοπικὴν παράδοσιν, ἥν ὁ συγγραφεὺς ἤκουσεν ἐπὶ τόπου, κατεκρημνίσθη «ἡ πριγκήπισσα».

Ο Νέριος ἐφοβήθη περὶ τοῦ ἴδιων ἑαυτοῦ κτίσεων, ἐξ ὧν εἶχεν ἀτέλθει ὁ Ἐλλην μητροπολίτης εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, καθ' ἣ ἀνεφέρετο, ὑποσχεθεὶς εἰς τοὺς ἀπίστους τοὺς θησαυροὺς τῆς

1. Σπυρ. Π. Λάμπρου. 'Ο τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων.

ἀστηγαῖκης ἐκκλησίας ὡς ἀντάλλαγμα τὴς βιοήθειας τῶν Τούρκων. Καὶ πρὸς ὡραν μὲν ἢ πρόσφιορὺ φόρον ἔσωσε τὸ δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ὁ χύριος αὐτοῦ ἔσπευσε νὺν ἐπικαιέσθη τὴν βιοήθειαν τοῦ πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Λαδισλάου ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἐν ταῦτῷ ἐζήτησε τυπικὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀρπαγῆς αὐτοῦ παρὰ τοῦ μονάρχου τούτου, οὐδὲν ἢ πατρικὴν αὐλὴν εἶχε χρηπιανῆσει ὡς ἀφετηρία τῶν τυχῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καὶ διστις ἡξίου ἀκόμη, ὅτι ἡτο ὁ ἐπικυρίαρχος τῆς Ἀχαΐας, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τῶν κατὰ τύπους ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένων Ἀθηνῶν. Ο δὲ Λαδισλαος, παρ' ὅλα ταῦτα, ἐβράβευσε τῷ 1394 τὸν ἴδιοτελῆ Φλωρεντίνον, ἀτε ἀνακτήσαντα τὸ δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν «ἀπό τινων ἀντιπάλων τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος», διὰ τῆς προσωνυμίας τοῦ δουκός, ἥτις, τοῦ Νερίου δόντος ἀπαιδος υἱῶν γνησίων, ἔμελλε νὰ μεταβιβασθῇ εἰς τὸν ἀδελφὸν Δονάτον καὶ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ. Ἀλλος δὲ ἀδελφός, ὁ καρδινάλιος Ἀγγελος Ἀτζαϊώλης, ἔμελλε νὰ περιβάλῃ τὸν νέον δοῦκα διὰ χρυσοῦ δακτυλίου. Ωρίσθη δὲ οὗτος, ὅτι αἱ Ἀθῆναι ὠφρειλον γὰρ παύσωσιν ἀποτελοῦσαι πολιτείαν ὑποτελῆ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἔμελλον τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ ἀναγνωρίζωσιν ἀλλον ἐπικυρίαρχον πλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως. Τὸ ἄγγελμα ὅτι ἀνὴρ ἀνήκων εἰς τὸ γένος τὸν Ἀτζαϊώλων ἡξιώθη τῆς ἐνδόξου προσωνυμίας δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐπλήρωσε τὸν οἶκον τοῦτον ὑπερηφανείας. Τοιαύτη ἡτο ἡ γοητεία, ἵνα ἐξήσκει ἐν Ἰταλίᾳ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης. Ο Βοκκάκιος πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος εἶχε καταστήσει εἰς τοὺς συμπολίτας οἰκείαν τὴν προσωνυμίαν ταύτην, ἵνα περιεβάλλετο νομίμως ὁ Οὐάλθερος Βριέννιος, ὁ τύραννος τῆς Φλωρεντίας, καὶ ἥτις, προκειμένου περὶ τοῦ Νερίου Ἀτζαϊώλη, δὲν ἡτο κενὸν κόσμημα.

Ἀλλ' ὁ πρῶτος Φλωρεντίνος δοὺξ δὲν ἐπέζησεν ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς φιλοδοξίας αὐτοῦ. Τῇ 25 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανε κατάφορτος τιμῶν, ὑπάρχας πρύτυπον πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἐπιτυχοῦς. Ἀλλ' ἐν ὃ ἐκειτο ἐν Κορίνθῳ ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης ὁ μελλοθάνατος ἀνὴρ φαίνεται συνιδὼν, ὅτι εἶχε κτίσει τὴν τύχην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἄμμου. Ταῦτας καὶ ὁ βασιλεὺς ἡδύναντο νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν τιμὰς καὶ ἐπαγγελίας, ἀλλὰ ἡδυνάτουν νὰ παράσχωσι τελεσφόρον βιοήθειαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Λιὸν σκιαζόμενος ὑπὸ τοιούτου ἀπειλουμένου κινδύνου ἔγραψεν ὁ Νέριος τὴν ἀξιοσημείωτον αὐτοῦ διαθήκην.

Ἡ πρώτη αὐτοῦ μέριμνα ὑπῆρξεν δὲ Παρθενών, ή Παναγία τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ἣ ὥρισεν, δπως ταφῇ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ. Διὰ τῆς διατή-
κης αὐτοῦ διέταξεν, δπως αἱ θύραι τῆς ἐκκλησίας ἐπενδυθῶσιν καὶ
πάλιν δι' ἀργυρῶν πλακῶν καὶ τὰ κλαπέντα αὐτῆς κειμήλια ἀνακο-
μισθῶσι καὶ ἀποδοθῶσιν εἰς αὐτήν, ὥρισεν; δπως, πλὴν τῶν δώδεκα
κανονικῶν ἐφημερίων, εἴκοσιν ἵστεροις λειτουργῶσιν ὑπὲρ ἀναπαύ-
σεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ παρεχώρησεν εἰς τὴν φραγκικὴν ταύτην
μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν χάριν ὑποστηρίξεως αὐτῆς καὶ τῆς συν-
τηρήσεως τοῦ λαμπροῦ κτιρίου τὸ ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῶν ἔξαρ-
τημάτων αὐτοῦ καὶ ἀπάσας τὰς φορβάδας τοῦ ἱπποφορβείου αὗτοῦ.
Σπανίως ἐκκλησία ἔτυχε προικίσεως ὅμοίως παραδόξου. Μόνον ή
καθεδρικὴ ἐκκλησία τοῦ Μονοίκου (Monaco), ή κτισθεῖσα ἐκ τῶν
κερδῶν τραπέζης τυχηροῦ παιγνιδίου, παρέχει ἵστεροις τὴν ὅμοιοτάτην
ἀναλογίαν πρὸς τὸν Παρθενῶνα συντηρούμενον ἐκ τῶν ὑφελειῶν
ἱπποστασίου. Ο Νέριος κυρίαν αὐτοῦ κληρονόμον ἀνέδειξε τὴν εὐ-
νοούμενην θυγατέρα Φραγκίσκαν, τὴν κόμισσαν Κεφαλληνίας, εἰς
ην ἐκληροδότησε τὰ κάστρα τῶν Μεγάρων, τῆς Σικυώνος καὶ τῆς
Κορίνθου, εἰς δὲ τὸν νόθον υἱὸν Ἀντώνιον ἀφῆκε τὴν κτῆσιν τῶν
Θηρῶν, τῆς Λεβαδείας καὶ πάσης χώρας πέραν αὐτῆς ἀνηκούσης
εἰς αὐτόν. Εἰς δὲ τὴν μητέρα τοῦ Ἀντωνίου, τὴν Μαρίαν, θυγα-
τέρα τοῦ πάντοτε προθύμως ὑπηρετήσαντος αὗτὸν "Ἐλληνος νοτα-
ρίου" Ρένδη, δστις εἶγε διακριθῆ μεγάλως ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς κυ-
ριαρχίας τῶν Καταλωνίων καὶ εἶχε διατηρήσει τὸ ἀξιωμα αὐτοῦ
ὑπὸ τὴν νέαν ὑρχὴν τῶν Φλωρεντίνων, δὲ ἐραστὴς αὐτῆς παρεῖχε
πλήρη ἐλευθερίαν μετὰ τοῦ δικαιώματος νὰ κρατήσῃ ἀπάσας αὐτῆς
τὰς κτήσεις, εἰς δὲ πιθανῶς συμπεριελαμβάνετο καὶ ή μεταξὺ^ν
Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς θέσις, ή καὶ μέχρι τῆς σήμερον φερανυμον-
μένη ἀπὸ τοῦ οίκου αὐτῆς. Τέλος δὲ συνέστησε τὴν χώραν αὐτοῦ
εἰς τὴν μέριμναν τῆς βενετικῆς πολιτείας, ήν παρεκάλεσε νὰ προ-
στατεύσῃ τὴν κληρονόμον αὗτοῦ καὶ ἐκτελέσῃ τὰς θελήσεις αὗτοῦ
τὰς ἀναφερομένας εἰς τὰς δωρεὰς δις πάρεσχε εἰς τὴν Παναγίαν τῶν
Ἀθηνῶν.

Καὶ δὲ μὲν Δονάτος Ἀτζαϊώλης δὲν ἤγειρεν ἀξιώσεις περὶ δια-
δοχῆς τοῦ ἀδελφοῦ ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡτο σημαιοφόρος
(Confaloniere) τῆς Φλωρεντίας καὶ γερουσιαστῆς τῆς Ρώμης, καὶ
προετίμησε τάσφαλῆ ταῦτα καὶ περίοπτα ἐν Ἰταλίᾳ ἀξιώματα τῆς
πενιχρού τοτος δουκικοῦ στεμματίου ἐν Ἐλλάδι παρὰ τὴν φυσικὴν

ἐπιθυμίαν τοῦ οἴκου τῶν Ἀτζαῖωλῶν, ποθυῦντος, ὅπως εἰς τῶν οἰκογενῶν ἔξακολουθήσῃ φέρων τὴν προσωνυμίαν δουκός τῶν Ἀθηνῶν¹. Ἐλλ' ἡτο φανερόν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ οὗτος μεταξὺ τῶν γαμβρῶν τοῦ θανόντος δουκός, ἐπειδὴ ὁ Νέριος εἶχε πράγματι ἀποκληρώσει τὴν πρεσβύτερον θυγατέρα χάριν τῆς νεωτέρας, ἀλλ' ἐπιτηδειούρας αὐτῆς ἀδελφῆς. Ὁ Κάρολος Τόκκος ἦξιώσεν αὔριον τὰς κτήσεις τὰς κληροδοτηθείσας εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, κατέλαβε τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Κόρινθον, καὶ ἐφυλάκισε τοὺς ἐντρόμους ἐκτελεῖτὰς ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἕως ὅπεραφαν ἔγγραφον μαρτυροῦν, ὅτι εἶχε ἐκτελέσει τὰς διατάξεις τῆς διαθήκης τοῦ πενθεροῦ. Ὁ δὲ Θεόδωρος Παλαιολόγος, ὅπτις ἴσχυρίζετο, ὅτι ἡ Κόρινθος ἐθεωρεῖτο πάντοτε ἀνήκουσα εἰς ἑαυτὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νεοίου, ἐπολιόρκησεν αὐτὴν μετὰ πολλῶν ἀγδρῶν, ἕως ὃ Τόκκος, καλέσας πολὺ μεγαλείτερον τουρκικὸν στρατόν, ἐξεδίωξε τὸν σύγγιαμβρον ἀπὸ τοῦ ἰστιμοῦ².

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ὁ "Ελληνες τῶν Ἀθηνῶν εἶχον ἀκολουθήσει τὸ αὐτὸν ὄλεθρον σύπτημα τῆς προσκλήσεως τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ ὡς δεσπότου τῶν καθ' ἑαυτούς. Καὶ δὴ δὲν προσεδοκᾶτο, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φυλή, ἥτις εἶχεν ἀνακτήσει νεωστὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς συνείδησιν καὶ εἶχε μείνει πάντοτε στεφρῶς προστήλωμένη εἰς τὴν ἴδιαν θρησκείαν, ἥτελε συναινέσει εύκολως εἰς τὴν ἔκρυθμον ἐκείνην διάταξιν, καθ' ἥν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν εἶχε κηρυχθῆ ἴδιοκτησία τῆς καθολικῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀντιζηλία καὶ τὸ θρησκευτικὸν μῆσος τῶν διοί ἀνωτέρων ἱεραρχῶν, τοῦ "Ελληνος μήτροπολίτου Μακαρίου καὶ τοῦ Λατίγου ἀρχιεπισκόπου Λουδοβίκου da Prato, ἐδηλητηρίαζον τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ. Ὁ "Ελλην ἱεράρχης ἐκάλεσε τὸν Τούρκον στρατηγὸν Τίμουρτάς νὰ σώσῃ τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς καθηποτάξεως εἰς τὸν λατινισμόν, καὶ ὃ παράδοξος αὐτοῦ σύμμαχος κατέλαβε τὸ ἄστυ. Ἐλλ' ἡ Ἀκρόπολις ἔτυχε γενναῖου ὑπερασπιστοῦ, τοῦ Ματθαίου de Montona, ἐνὸς τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τοῦ θανόντος δουκός, ὃστις ἐπεμψεν ἐν μεγίστῃ σπουδῇ ἀπόστολον εἰς τοὺς Βενετοὺς τῆς

1. *Gregorovius Briele*, 309, 310. — [Σπυρ. Π. Λάμπρου. Ἰστορία τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Γρηγοροβίου τόμ. Β' σ. 654 ἐ.]

2 Nicolai de Marthoni Lib. I ἐν τῇ Revue de l'Orient Latin Τόμ. I^ο σ. 657.

Χαλκίδος, προσφερόμενος νὰ παριδώσῃ τὰς Ἀιθηναῖς εἰς τὴν βενετικὴν πολιτείαν, ἢν δὲ διοικητὴς τῆς Χαλκίδος ὑπισχγεῖτο ἐπ' ὅνοματι αὐτῆς νὰ σεβασθῇ τὰς ἀρχαίας ἐλευθερίας καὶ προνοιάς τῶν Ἀθηναίων. () δὲ βαῖλος ἐκεῖνος συνήγεσε ἐπὶ τῷ ὄρφωτῆς ἐγκρίσεως τῆς πατρίου χυβερνήσεως, καὶ ἀπέστειλε στρατὸν διασκορπίσαντα τοὺς Τούρκους, καὶ τελευτῶντος τοῦ 1394 ἀνεπετάσθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ Ἰστρῳ ἡ σημαία τοῦ Ἀγίου Μάρκου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Η Βενετία ἀπειράσισε μετὰ ὕδριμον σκέψην γάπτοδεχθῆ τὰ προταίηντα μέτὸ τοῦ φρονιράρχου τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τὴν ἀπόφασιν τῶν ἀντικρών πρακτικῶν πολιτευτῶν τῶν βενετικῶν τελιμάτων οὕτε αἰσθηματικὴ ἐπιχειρήματά, οὕτε κίλαπικαι ἀναμνήσεις ἐπέδρασαν.. Καὶ δὲ μὲν ρωμαντικὸς βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας εἶχεν ἐκρράσθη ἐνθουσιωδῶς περὶ τῶν ἐνδόξων ἀναμνήσεων τῆς Ἀκροπόλεως, ἔξηκοντα δ' ἔτη κατόπιν διέγινε τῶν Ὁθωμανῶν συντλάνων προσεῖδε μετὰ θαύμασμον τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ κατακτηθεῖσαν πόλιν. Ἄλλα τῆς βενετικῆς κύριερησεως ἡ ἀπόφασις περὶ προσπιρτίσεως τῶν Ἀθηνῶν προῆλθεν ἐκ μόνου τοῦ λόγου, ὅτι ἡ πόλις ἐγειτόγενε πρὸς τὰς βενετικὰς ἀποικίας καὶ ὅτι ἥπερλον αὕτη κανδινεύσει ἐν ἣ περιπτώσει αἱ Ἀθηναὶ περιέπιπτον εἰς τοὺς Τούρκους ἢ εἰς ἄλλους δεσπότας. Οὕτως ἡ Βενετία κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν τῷ 1396 οὐχὶ διὰ ἐγκλείσουσαν μνημεῖα ἀνεκτίμητα, ἀλλὰ ὡς οὖσα φρούριον ὑχιρόν, καὶ ἔσωσε τοὺς Ἀθηναίους οὐχὶ γάρ τῶν προγόνων, καθ' αἱ εἰκόνες τοῦ Καίσαρος, ἀλλὰ γάρ τῶν ιδίων ἐκατῆς ἀποικιῶν, αἵτινες ἦσαν «κόδη τοῦ ἀφρικαλμοῦ». αὕτης. Καὶ δὴ αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως δὲν ἥδυναντο νὰ εἴνε κτῆσις ἀξία λόγου. Οἱ Βενετοὶ ὥιμολόγουν, ὅτι δὲν ἐγίνωσκον δποῖαι ἦσαν τῆς πόλεως αἱ πρόσοδοι καὶ αἱ δαπάναι, καὶ ἀναμένοντες λεπτομερῆ ἐκθεσιν παρὰ τοῦ διοικητοῦ αὐτῶν, διέταξαν, ὥποις δικτὼ μόνον ἰερεῖς ἵερουσαργῶσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τῶν Ἀθηνῶν», προβάντες εἰς τοιαύτην οἰκονομιάν ἐνεκαὶ τῆς ἐπελθούσης κλοπῆς ἐνίων τῶν περιλαλήτων τρισθίμιου τοῦ Νερού καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου ἐλαττώσεως τῶν ἐσόδων τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας. Ἐκ τοιούτων συντυχιῶν ἐξηγραῖτο κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἡ συντήρησις τοῦ Παρθενῶνος.

Σήμερον δ' ἡμεῖς ενδιπλόμεθα εὑτυχῶς εἰς κακίτεραν θέσιν ἢ ἡ τῆς βενετικῆς κυβερνήσεως, δπως κρίνομεν τὰ τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ

χρόνῳ καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ δὴ κατ' αὐτὰς ἔκεινας τὰς ἡμέρας καθ' ἓν συνεζητεῖτο ἢ τίχῃ τῆς πόλεως Ἰταλός τις νοτάριος· διέτριψεν ἐν αὐτῇ ἐπὶ δύο ἡμέρας, καὶ τὸ ἡμιερολόγιον αὐτοῦ εἶνε ἢ πρώτη ἔκθεσις ἢν ποτε περιηγητὴς ἀντέλιτεν εἰς ἡμῖν ἐξ αὐτοψίας περὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἐπὶ τῆς φραγκορατίας¹. «Τὸ μέτρον, λέγει, δῆποτε ἐμφωλεύει κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τῆς Ἀκροπόλεως, περιλαμβάνει περίπου χιλίας ἑστίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐν πανδοχεῖον οὔτις ὅστε· καθ' ἄν σήμερον δὲ ἀρχαιολογῶν ἐν πολλαῖς ἐπαρχιακαῖς πόλεσι τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἥναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν φιλοξενίαν τοῦ κλήρου. Περιγράφει δὲ «τὴν μεγάλην στοὺν» τοῦ κάστρου, ἵτοι τὰ Ήροπόλαια, ποιούμενος λόγον περὶ τῶν δεκατριῶν αὐτῶν κιόνων, καὶ διηγεῖται, ὅτι οἱ νεωκόροι ἥγανον αὐτὸν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας². Ἡτις εἶχεν ἔξήκοντα κίονας ἔξωθεν καὶ δύδοις κοντά ἔσωθεν. Ἐπὶ ἐνός δὲ τῶν ἐσωτερικῶν κιόνων ἐπεδεικνύετο δὲ σταυρός, ὃν εἶχε χαράξει Λιονύσιος δὲ Ἀρεοπαγίτης τὴν στιγμὴν καθ' ἓν συέβη δὲ σεισμός, δὲ συνακολουθήσας τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου. Τέσσαρες δὲ περιστοιχίζοντες τὴν ἀγίαν Τράπεζαν ἦσαν ἔξι ιάσπιδος καὶ ἀνεῖχον τρούλλον, αἵ δὲ θύραι προήρχοντο κατὰ τὰ λεχθέντα εἰς αὐτὸν ἐκ Τροίας. Οἱ εὐσεβὶς ἐκ Καπύης ἐπισκέπτης ὀδηγήθη ἔπειτα, δπως ὕδη τὰ ἄγια λείψανα τῆς ἀθηναϊκῆς μητροπόλεως, τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τὴν ἴστορημένην ἵπτο τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ, τὴν κάραν τοῦ ἄγίου Μακαρίου, διστοῦν τοῦ ἄγίου Διονυσίου, ἐπισκόπου Παιρισίων, χεῖδα τοῦ ἄγίου Ἰουστίνου καὶ Εὐαγγέλιον, γεγραμμένον διὰ χειρὸς τῆς ἀγίας Ἐλένης³. Τὰ κειμήλια ταῦτα μάτην πρὸ δεκαπέντε ἑτῶν εἶχε παρακαλέσει ἢ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας Πέτρου Λ' τὸν τελευταῖον Καταλόνιον ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Ἀθηνῶν νὰ στείλῃ εἰς αὐτήν³.

Εἶδε πρὸς τούτοις ἐν τινι δωγμῇ τοῦ τείχους τὸ ἀνέσπερον φῶς καὶ ἔξωθεν ἐπερθεν τῶν προμαχῶν τῆς Ἀκροπόλεως τοὺς δύο κίονας τοῦ χορηγικοῦ μνημείου τοῦ Θρασύλλου; ὃν μεταξὺ συνειθίζετο νὰ εὑρίσκηται «εἴδωλόν τι» ἐντὸς σιδηροδέτου κόγχης· εἶχε δὲ τοῦτο τὴν παράδοξον δύναμιν τοῦ καταποντίζειν ἐχθρικὰ πλοῖα μά-

1. Οἱ ἀρχαιότεροι περιηγητὴς τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος Λουδόλφος νὺν Suchet, δὲ ποιούμενος μνείαν τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἐπεσκέψθη πράγματι αὐτάς.

2. Ιδε Nicolai de Marthon ο Liber ἐνθ' ἄν.

3. Δελτίον τῆς ἴστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρείας Τόμ. Ε' σ. 827..

τῇ ἐιαφανίσει αὐτῶν εἰς τὸν ὁρίζοντα. Ἀναμιμνίσκει δ' ὁ θρῦλος οὗτος τὴν διῆγησιν περὶ τοῦ γοργονείου, τοῦ μνημονευομένου ὑπὸ τοῦ Ηανσανίου, ἵνα εὑρίσκουμεν ἐν μεταγενεστέραις ἐκθέσεσι περὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν δὲ τῷ ἴστει κάτω ἐστημένωσε τὴν ὑπαρξίαν διαφόρων πεπτωκότιων κιόνων καὶ μαρμάρων ἀποκρουσμάτων, ποιεῖται μνεῖαν τοῦ Σταδίου, καὶ ἐπεικέρθη τὴν «οἰκίαν τοῦ Ἀδριανοῦ», ὡς ἐκαλεῖτο δημοδῆς ὁ ναὸς τοῦ Ὁλυμπίου Διός. Συνεπλήρωσε δὲ τὴν περιῳδείαν αὗτοῦ διὰ προσκυνήσεως εἰς τὴν λεγομένην «Σχολὴν τοῦ Ἀριστοτέλους», ὅπου οἱ πεπαιδευμένοι ἔπιγονοι, ὅπως ἀποκτήσωσι σοφίαν». Εἶνε δὲ τὸ κτίριον τοῦτο τὸ ιδραγωγεῖον, οὗν αἱ μαρμάρινοι δοκοί, αἱ ἱπομημνήσκουσαι τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Ἀδριανείου ἔργου ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου Πίου, ἵσαν τότε δραταὶ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Λινκαβῆτοῦ, καί, ἀφ' οὗ εἰχον χρησιμεύσει ἐν ταῖς ἥμέραις τῆς τοιχοκορατίας ὃς οὖδες τῆς πύλης Βουβοινίστρας, κατάκεινται τὴν πήμερον κατὰ τὸ ἥματον κεχωσμέναι ἐντὸς φυτῶν, ἐν τῷ ἀνακτορικῷ κώμπῳ. Ἄλλ' ὁ φόβος τῶν Τούρκων ληστῶν καὶ η ἔρις μεταξὺ τῶν δύο γιαμβρῶν τοῦ Νερίου καθίστανται δύσκολον τὴν περιῳδείαν ἐν τῇ Ἀττικῇ. Λιὸν δὲ Ἰταλὸς γοτάριος διέτρεψε τὴν Ἰερὰν δδὸν μετὰ κινδύνου τῆς ζωῆς, καὶ δὲν δυσιλορεστίθη εὑρεθεὶς ἐν τῷ κάστρῳ τῆς Κορίνθου, καίτοι αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν δλίγατε καὶ φαῦλαι καὶ ὁ ὄλος ὁ πληθυσμὸς δὲν ὑπερέβαινε τὰς πεντήκοντα οἰκογενείας.

Ἡ βενετικὴ κυβέρνησις ἐμεδίμνησεν ἐφεξῆς περὶ τῆς διοικήσεως τῆς νέας ἀποικίας τῆς Βενετίας. Ὁ διοικητὴς ὁνομάζετο ἐξουσιαστὴς (*podestà*) καὶ καπετάνος, καὶ διωρίζετο κατὰ τὸ σύνηθες ἐπὶ διετίαν ἐπὶ ἐνιαυσίῳ μισθῷ ἀντιστοιχοντι πρὸς χιλίας ἑπτακοσίας πεντήκοντα δραχμάς, εἰς ὃν ἀντειλε οὐδὲ διατηροῦ ὃς βοιθόγεντα νοτάριον, τέσσαρας θεοάποντας, δύο ἀκολούθους παῖδας καὶ τέσσαρας ἄππους. Τέσσαρες δὲ μῆνες παρῆλθον πρὸιν ἵνα εὐπατρίδης τις εὑρεθῇ ἵκανῶς φιλόδοξος ὅπως διατρίψῃ ἐν Ἀθηναῖς ἐπὶ τούτοις τοῖς δροῖς καὶ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐν τῇ πόλει δύσκολον κατάστασιν. Ἡ Ἀττικὴ ἦτο οὖτος πτωχή, ὅπτε ἡγαγκάσθη γὰρ ζητήσῃ δάνειον παρὰ τῆς βενετικῆς κυβερνήσεως· οἱ Τούρκοι πειραταὶ ἐλυμαίνοντο τὴν παραλίαν· δὲ Ἐλλην μητροπολίτης [Μακάριος], καίπερ τότε καθειργμένος ἐν Βενετίᾳ, εἶδε τρόπον ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν προτέρων συμμάχων. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Τούρκοι συγγραφεῖς καυχῶνται, τὴν δὲ μαρτυρίαν ταύτην ἐπικυρώνει ἔγγραφον γεωστὶ εὑρεθέν, ὅτι δὲ στρατὸς

αὗτῶν ἔκυρόν ειπε «τὴν πόλιν τῶν σιφῶν» τῷ 1397, καὶ τις ἀστηρι-
κὸς θρῆνος παρέστησε τὰς Ἀθήνας πεντεύπας τὴν δούλωσιν τῶν
γεωργῶν τοῦ προαστείου Σεπόλια, οἵτινες δὲν ήταν ήδύναντο να
κιλλιεργῶσι τοῦ λοιποῦ τοὺς ἀγροὺς τῶν Πατησίων.

Καὶ θέλει μὲν Τοῦρχοι ἐπιδρομεῖς ἡλίθιον καὶ παρηλίθιον, ἀλλ' ἔχθρος
ἄλλος μᾶλλον ἐπάνοντος κατεσκόπει διηγεικῶς τὴν μικρὰν ἐπὶ τῆς
Ἀκροπόλεως βενετικὴν φρουριδάν. Οὐ νόθιος Ἀντώνιος Ἀτζαϊώλης
ἔχει λέπαινεν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν, ὃν ἔκυριαμοχει, καὶ εἰχεν
ἀποράσιστει γὰρ κυριεύσῃ τὰς Ἀθήνας, καὶ τὸν πρὸ αὐ-
τοῦ. Μάτην ἡ Βενετία θορυβηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐκθέσεων τῶν ἄλλη
λοδιαδόχων αὗτῆς διοικητῶν, ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῆς φρουρᾶς εἰς
πεντήκοντα ἐξ ἀνδρας· μάτην διέταξε νὰ διαπανηθῶσι χρήματα γά-
ριν τῶν ὑχυρωμάτων τῆς Ἀκροπόλεως· μάτην ἀπεπειραθεῖ νὰ καθι-
συχάσῃ τοὺς διυσηρεστημένους Ἀθηναίους, οἵτινες προετίμων, ὡς εἰ-
κύς, νὰ ἀρχῇ αὗτῶν ἀνὴρ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀτζαϊωλῶν, ὅστις ἡτο
κατὰ τὸ ἥμισυ "Ἐλλην μᾶλλον ἢ Βενετός εὐπατριῶτης. Μεσοῦντος
τοῦ 1402 ὁ Ἀντώνιος ἡτο κύριος τοῦ κάτω ἀστεως, καὶ ἐφαίνετο.
ὅτι ἔμελλε νὰ στήσῃ τὴν σημαίαν αὗτοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀν μὴ
ἐπιήρχετο αἰφνιδία σωτηρία. Ἡ σύγκλιτος τῆς Βενετίας ἐπὶ τοῖς ἀγ-
γέλμασι τούτοις διέταξε τὸν βαῖλον τῆς Χαλκίδος νὰ ἐπικηρυξῇ
τὸν τολμηρὸν νόθιον, ἕωνται ἢ νεκρόν; ν' ἀποτεφρώσῃ τὰς Ηρίας
καὶ νὰ σώσῃ τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. () Δὲ πειθήνιος σῖοχων
ἔξεκίνησεν ἥγουμιένος ἔξακισχιλίων ἀνδρῶν, ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν δευ-
τέραν τῶν ἐντολῶν τούτων, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσεν ἢ νὰ ἐμ-
πέσῃ εἰς ἐνέδραν, ἥν εἶχε στήσει. δὲ πολυμήχανος αὗτοῦ ἔχθρος
ἐν τῷ στενῷ Ἀνηφορίτῃ. Ἡ δὲ Βενετία θορυβηθεῖσα τότε γάριν
τῆς σωτηρίας τῆς σπουδαιοτάτης τῶν ἀποικιῶν αὗτῆς πολὺ πλέον
ἢ τῆς τῶν Ἀθηνῶν. ἔπειψεν ἐν σπουδῇ ἀποστόλους, ὅπως διενερ-
γίσωσιν εἰρήνην. Ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος ἔξηκολούθησεν ἡρέμια τὴν πο-
λιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ἕως τέλος δεκαεπτὰ μῆνας μετὰ τὴν πρό-
την αὗτοῦ πρὸ τῆς πόλεως ἐμφάνισιν, ὅτε ἡ φρουρὰ εἶχε φάγει καὶ
τὸν τελευταῖον ἵππον καὶ εἶχεν ἀναγκασθῆ τὰ καταβιβρώσκη τὸ
ἔπει τῶν βραχῶν τῆς Ἀκροπόλεως φυόμενον παρθένιον, διὶ γενναῖοι
αὗτῆς ἀμύντορες, δὲ Βιττοίριος καὶ δὲ Μοντόνιος, παρεδόθησαν μὲ τὰς
τιμὰς τοῦ πολέμου. () νόθος τολμητίας εἶχε πλήξει τὴν μεγάλην
πολιτείαν.

(*) Βενετία ἔπειραθη ν' ἀνάκτησῃ διπλωματικῶς ὅ τι εἶχεν ἀπο-

ρύλει διὰ τῶν ὅπλων. Ἐκέκτιτο δὲ διπλωμάτην ἔχοντα πεῖραν ἀπαράμιλλον ἐν τοῖς περιπλόκοις πράγμασι τῆς Ἀνατολῆς, τὸν δυνάστιγν τῆς Ἀνδρου Ηέτρον Ξένον.

Ἄμφοτεροι, αὐτός τε καὶ ὁ Ἀντώνιος Ἀτζαϊώλης, ἐνόσουν καλῶς, ὅτι ἡ τύχη τῶν Ἀθηνῶν ἐκρέματο ἀπὸ τὸν σουλτάνον· διὸ ἐνεφανίσθησαν ἀμφότεροι εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ, ώπλισμένοι διὰ τῶν γοηματικῶν ἐκείνων ἐπιχειρημάτων, ἢτινα πάντοτε ἀπεδείχθησαν ἐγεογοῦντα πειστικῶς ἐπὶ τοὺς τούρκους ὑπονομογούς. Καὶ μακρὰ μὲν ὑπῆρξεν ἡ διπλωματικὴ μονομαχία, ἀλλὰ τέλος ὁ Βενετός κατήγαγε μίαν τῶν ἐπὶ χάρτου νικὴν ἐκείνων τῶν προστριλεστάτων μὲν εἰς τοὺς πρέσβεις, ἀλλ' ἀλλῷ ἀχρήστων εἰς ἄνδρας πρακτικούς. Καὶ δὴ ὁ σουλτάνον ὑπερσχέθη μὲν τὴν εἰς τὴν Βενετίαν ἀπόδοσιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ δὲν προέβη εἰς διαβίματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς δοθείσης ὑποσχέσεως. Ἀπ' ἐναντίας δ' ὁ Ἀντώνιος, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιδράσεως τῶν Ἀτζαϊώλων, ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, συνεκράτει τὰ κτημάτην. Ἡ δὲ Βενετία συνετῶς ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀπώλειαν ἀποικίας, ἵνα μὲν ἀνάκτησις ἥθελεν εἶσθαι δαπανηρά. Ὁπως δὲ συθῶσι τὰ προσχήματα, δ' Ἀντώνιος ἐπείσθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ιερετίας χάριν «τῆς χώρας, τοῦ κάστρου καὶ τοῦ ἀστεως τον Ἀθηνῶν, τῶν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις καὶ οὐμένων Sytines»¹, ἀποστέλλων κατ' ἐνιαυτὸν πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἑαυτοῦ ὑποτελείας μεταξωτὸν ἔνδυμα pallium ἐκ τῶν ἐν Θίβαις ἐργοστασίων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἅγιου Μάρκου· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης ἀνεδείχθη ὡς τὸ πλεῖστον ἀπρόσινμος.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἀντωνίου Ἀτζαϊώλη, ἡ μακροτάτη ἐν τῇ ἴστορίᾳ Ἀθηνῶν πλὴν τῆς τοῦ βασιλέως τῶν Ελλήνων Γεωργίου, ὑπῆρξε περίοδος εὐημερίας καὶ σχετικῆς ἡσυχίας τῆς πόλεως ταύτης. Καθ' ὃν χρόνον ἀπασιεῖται πέριξ τῆς πόλεως τοῦ Βοδονίτζης, εἴχε καταλυθῆ διὰ παντός, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀρχαία σκοπιὰ τῶν βορείων συνόρων τῶν Ἀθηνῶν, ἡ μαρκιωνεία τῆς Βοδονίτζης, εἴχε διεγράφετο ἐκ τοῦ χάρτου ἐν μέσῳ τῶν ὀδίνων διληνικῆς

1. Predeelli Commemorali tōm. I" σ. 309.

ἀναγεννήσεως. ὁ πολιτικώτατος λόχων τῶν Ἀθηνῶν διέφερε δεξιῶς τὰ τοῦ δουκάτου αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν προειδημένη αὐτοῦ διπλωματικὴ τέχνη δὲν κατόφθισε γάποτοφεψη τὸ δεινὸν τῆς τουρκικῆς ἐπιδρομῆς, καὶ κατὰ τινα περίστασιν ἡ ναυγκάσθη νὰ συμμετάσχῃ ὡς ἀποτελεῖς τῶν Ὀθωμανῶν ἐπιδρομῆς τῆς Πελοποννήσου. 'Αλλὰ κατὰ κανόνι οἱ ἐπίφοβοι Μωαμεθανοὶ ἔφεύδοντο τοῦ κιτά τὸ ἥμισυ ἐκείνου 'Ανατολίτου, θστις ἡ τούρματοτέχνης περὶ τὸ ἔξοικονιμεῖν τοὺς Τούρκους ἵπουργον. Απὸ τῶν προτέρων δυναστῶν τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Καταλαγίων καὶ τῶν Βενετῶν, οὐδὲν εἶχε νὰ φοβήσῃ. 'Αλλ' ἀπιέ περιήλθεν εἰς αὐτὸν τὸ ἄγγελμα, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας 'Αλ-πολόνσος Ε', οἵτις οὐδέποτ' ἔλησμόνει νὰ προπιθέτῃ εἰς τὴν ἵπιγραφήν αὐτοῦ τὴν προσωνυμίαν «δοῦλος Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν», προστίθετο νὰ ἐπιβάλῃ ἐνα τῶν Καταλανίων ὑπηκόων ὡς δεσπότην τῶν δουκάτων τούτων. 'Αλλ' ἡ Βενετία καθησύχασε τὸν Ἀντώνιον, πιρατηρήσασα μετὰ πονηρίας, οἵτι οἱ Καταλώνιοι συνέθιζον νὰ θορυβῶπι μεγάλως περὶ τοῦ οὐδενός. 'Αλλως δὲ ἡ βενετικὴ πολιτεία εἶχε φιλίως πρὸς τὸν ἄνδρι τὸν ἀντικαταστήσαντα αὐτήν. Καὶ δὴ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀντώνιον τὴν πᾶθειαν, ὅπως ἐν περιπτώσει κινδύνου ἐκπέμψῃ τὸ ἀξιον λόγου ἵπποτοφορεῖν τῶν Ἀτζαΐώλων εἰς τὴν νῆσον Εὔβοιαν, ἐπειδὴ ὁ Ἀντώνιος ἦτο, οὐχ' ἤστον τοῦ πατρὸς ἵπποιανής, καὶ διέταξε τὸν ἐν Εὔβοιᾳ βαῖλον αἴτης νὰ «τηρήσῃ τὰς ἀρχαίας ἐμπορικὰς συνθήκας μεταξὺ τοῦ δουκάτου καὶ τῆς νήσου, δις ἔμελλε νὰ εὔρῃ ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς Χαλκίδος». 'Αλλ' οὐτε ὁ Ἀντώνιος ἡθέλησε νὰ θέσῃ τὰς βάσεις ναυτικῆς δυνάμεως καὶ ἡγωνίσθη νὰ παραχωλύσῃ. ὅπως ἡ εύκαρπος νῆσος Αἴγινα, ἥτις ἦτο τότε κτῆσις τοῦ καταλωνικοῦ οἴκου τῶν Καροκένων, περιπέσῃ εἰς τὴν Βενετίαν, εὑρέθη ἀντιμέτωπος αἱστηρᾶς ἀνάχατίσεως παρὰ τῶν Βενετῶν. Εἰς τὸν Φλωρεντίνον δοῦκαι τῶν Ἀθηνῶν ἡ Αἴγινα ὡς βενετικὴ ἀποικία ἥθελε φανῇ ὅ τι εἶχε φράσῃ εἰς τὸν Ηερικλέα «λίμη τοῦ Πειραιῶς».

Μετὰ δὲ τῆς ἀρχαίας κοιτίδος τοῦ ίδιον οἴκου, τῆς Φλωρεντίας ὁ Ἀντώνιος διετήρησε σχέσεις φιλικωτάτας. Τῷ 1422 ἡλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας πρόσβυς Φλωρεντίνος, ἔχων δδηγίας νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν δοῦκα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῆς μεγάλης πόλεως τῆς Τοσκάνης, νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ ἄγγελμα, ὅτι ἡ Φλωρεντία, ἀποβάπτα ἥδη ναυτικὴ δύναμις διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Πίσης καὶ τῆς ἐξαγορᾶς ποῦ Λιγουρίου, προετίθετο νάνιαμχθῇ εἰς τὴν ἐν τῷ Ἀνατολῇ ἐμπο-

ρικήν ἐπικοινωνίαν καὶ νᾶξιόσῃ κατὰ ταῦτα παρ' αὐτοῦ εἰς εὐεργετήματα τοῦ τὰ μάλιστα ἐնνοουμένου κράτους. Ο δὲ Ἀντώνιος προθύμως ἐπέτρεψε τὸν εἰς τοὺς λιμένας αὐτοῦ ἐλεύθερον κατάπλουν τῶν φλωρεντιακῶν πλοίων καὶ πευμόριστε τὰ συνιῆθι τέλη χάριν ἵταντων τῶν Φλωρεντίγων ἔμπτόρων ἐν ταῖς κτίσεσιν αὐτοῦ. Περιηγητοὶ ἐρχόμενοι ἐκ Τουσκάνης, ὅτε κατέπλεον εἰς τὴν ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ κειμένην Λιβαδόστραν, ἡσθάνοντο πράγματι ἑαυτοὺς ἢν τῇ χώρᾳ φίλου ἱγεμόνος, καίτοι ἡ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως αὐλὴ αὗτοῦ παρουσίαζε περίεργον κράμα ἑλληνικῶν καὶ φλωρεντιακῶν πτοιχείων.¹⁰ ὁ Ἀντώνιος, ὃν αὐτὸς μετέλαβε, ἔξελεξεν ἀμφοτέρας αὐτοῦ τὰς συζύγους ἐξ Ελληνίδων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ὑπῆρξεν ἡ ἴρωτία θυγάτηρος Ἐλληνος Ἱερέως, ἣν εἶγεν ἐρωτευθῆ ἐν μέσῳ τῆς παραζάλης γαμηλίου χοροῦ ἐν Θίβαις, ή δὲ δειτέρα ἡ το γόνος τοῦ μεγάλου μεσσηνιακοῦ οἴκου τῶν Μελισσηγῶν, οὗ τὸ οἰκόσημον, ἐν τῶν γραφικωτάτων τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλαΐδος, κοσμεῖται ἵπδο μελισσῶν καὶ κωδώνων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε τέκνα, οὐκ διλίγοι Ἀτζαϊῶλαι ἥκειτον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐποφθαλμιῶντες τὸ στέμμα τοῦ μακροῦ διουκάτου, ὅπερ εἶχε μεγάλως λιπιπρίνει τοὺς χαλυβουργοὺς καὶ τραπεζίτας τῆς Βριξίας (Brescia) καὶ τῆς Φλωρεντίας. Καὶ εἰς μὲν ἔξαδελφος τοῦ Ἀντωνίου εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐν τῷ κάστρῳ τοῦ Συκαμίνου, κειμένῳ πλησίον τοῦ Ὡρωποῦ, ὅπερ ἀνῆκε πρότερον εἰς τοὺς Σπιταλιώτας ἵππότας καὶ ὑπηρέτησε τὸν συγγενῆ ὃς πρέσβυς, ἄλλος δέ τις ἔγεινεν ἐπίσκοπος τῆς Κειραλληνίας, τῆς γῆσου ἡς ἥρχεν ἡ μεγάλη ἔκείνη δέσποινα, ἡ κόμισσα Φραγκίσκα, ἣν ὁ [Γάλλος συγγραφεὺς τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰώνος] Froissart παριστάνει ὃς μεσαιωνικήν τινα Πηνελόπην, ἡς αἱ κυρίαι τῆς τιμῆς ἰστοῦργουν μεταξώταν σκεπάσματα ἀπιράμιλλα καὶ ἡς ἡ λαμπρὰ φιλοξενία ηὔφρανε τοὺς Γάλλους εὑπατρίδις ἐπιστρέφοντας οἴκαδε ἐκ τουρκικοῦ δεσμωτηρίου μετὰ τὴν μάχην τῆς Νικοπόλεως. Δύο δὲ ἄλλοι Ἀτζαϊῶλαι ὑπῆρξαν ἀρχιεπίκοποι τῶν Θηβῶν καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς μακρᾶς ὀρχῆς τοῦ Ἀντωνίου ηὗξήσθη ἐν Ελλάδι δευτέρᾳ γενεᾷ τῆς θίκογενείας. Πράγματι δὲ δι' ἀνδρῶν ἐν τῇ ἀττικῇ αὐλῇ φερόντων διγόματα οἴα τὰ τῶν Ἀτζαϊωλῶν, τῶν Μεδίκων, τῶν Πίττη καὶ τῶν Μακκιαβέλλη, αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἀποβῆ φλωρεντιακή ἀποικία.

Ο Ἀντώνιος καὶ οἱ Φλωρεντῖνοι αὐτοῦ σιγγενεῖς βεβαίως διήγαγον φαιδρὸν βίον ἐν τῇ τερπνῷ αὐτῶν διουκάτῳ. Ἐν τῇ οἰκογε-

νευκή ἀλλιγόγραφίᾳ εἴρισκομεν μνείαν κινηγεσίων δι' ἵεράκων καὶ τοξεύσεως περδίκων, καὶ τὸ δουκικὸν ἱπποπτάπιον παρεῖχεν καλοὺς ζηπους εἰς τοὺς νεαροὺς Ἰταλοὺς τοὺς διατρέχοντας τὰ πεδία τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βειωτίας χάριν ἀναζητήσεως θηραμάτων. Οὗ πεπανδευμένοι Φλωρεντίνοι ἔθέλγοντο ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀκροπόλεως. «Οὐδέποτε εἶδον, ἔγραφεν δὲ Νικόλαιος Μακκιαβέλλης πρός τινα τῷ ἔξαδέλφῳ, χώρων ὅραιοτέραν οὖδε φρούριον ὥραιότερον». Επ' αὐτῆς τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν τοῖς σεπτοῖς Προπυλαίοις, εἶχεν ἔγκατταστιήσει δὲ Ἀντώνιος τὴν δουκικὴν αὐτοικίαν. Δὲν ἀπητήθησαν δέ μεγάλαι μετασκευαί, δόπως τὸ ἀρχαῖον κτίριον τοῦ Λυνητικλέους μεταβληθῇ εἰς μέγαρον φλωρεντιακόν. Τὸ μόνον ὅπερ φράνται πρᾶξαντες οἱ Ἀτταῖοι ὑπῆρξεν ἢ διαίρεσις τῶν δύο προδόμων εἰς δύο οὖτας, ὥστε νὰ σχηματισθῶσι τέσσαρες αἴθουσαι, ἢ διατείχισις τῶν μετακιονίων, ἥτις ἀφηρέθη μόλις τῷ 1835, καὶ ἢ προσθήκη δευτέρου ὄροφου, οὗ εἶνε ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον ὥραιον οἱ στρωτῆρες, ἐν τε τῷ οἰκοδομήματι τούτῳ καὶ ἐν τῇ Πινακοθήκῃ, ἥτις ἡδη τότε ἦν ταῖς ἡμέραις τῆς τουρκοκρατίας ἐστειραγώθη δι' ἐπάλξεων.

Εἰς τοὺς Φλωρεντίνους δοῦκας προσγράφεται συνήμιτος καὶ ἡ ατίσις τοῦ τετραγώνου ἐκείου πύργου τοῦ ἐπονομαζομένου φραγκικοῦ, ὅστις ὠρθοῦτο ἀπέναντι τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης ἔως κατηδρφίσθη τῷ 1874 ἐνεκα τοῦ σχολαστικοῦ ἐκείνου βανδαλισμοῦ, ὅστις θεωρεῖ μίαν καὶ μόνην περίοδον τῆς ιστορίας ἀξίαν μελέτης ἀντὶ γὰρ θεωρῆται πᾶν ιστορικὸν μνημεῖον ὡς πολύτιμος σταθμός ἐν τῇ ἔξελίξει ἔθνους τινός. ¹ Λιγάμεθα δὲ πάντως γὰρ πιστεύσωμεν, ὅτι δὲ Φλωρεντίνος φρουρὸς ἴσχολεῖτο τὴν ἡμέραν κατοπτεύονταν πάσας τὰς διευθύνσεις γῆν τε καὶ θάλασσαν ἀπὸ τοῦ προεξέχοντος πύργου πλὴν ἢ ὅτι ἡ παμμεγίστη ἐκκλησία τῆς Παναγίας ἀπέκρυπτεν ἀπὸ τῆς θέας αὐτοῦ μέρος τοῦ Ὅμητοῦ τὴν δὲ νύκταν ὃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὸν πύργον πυρσὸς ἀνήγγελλεν εἰς τὸν Ἀκροκύρινον τὴν προσέγγισιν Τούρκων ἵππεων ἢ ἐπιφόβων γαλερῶν. Οὐδὲ περιώρισαν οἱ Ἰταλοὶ τὴν οἰκοδιμακήν αὖτε ἣ δραστηριότητα εἰς τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως. Ο Χαλκοκονδύλης μαρτυρεῖ ὅτι τοις ὅτις Ἀντώνιος ἐνεκα τῆς μακρᾶς καὶ εἰρηνικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς ἡδυνήθη

1. Σπ. Λάμπρου 'Ιστορία Ἀθηνῶν Γρηγοροβίου τομ. Β' σ. 316. 'Ο E. Freemantle ἔψεξε πρῶτος τὴν καταδάρεσιν, ὑπερήσπισε δὲ αὐτὴν ὁ Στέφανος Κουμανούδης καὶ Λύσανδρος Καυταντζόγλους.

νὰ ἔξιθαισῃ τὴν πόλιν.¹ Εἶνε δὲ φανερόν, ὅτι οἱ δοῦκες ἐκέντηντο ἀρά' αν ἔπικριν παρὰ τὴν Καλλιρρόην καὶ ὅτι πλησίον αὐτῆς συνείσιζον νὰ προσείχωνται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς «Παναγίας εἰς τὴν Πέτραν», ἵτις ἦτο ποτὲ ναὸς τοῦ Τριπτολέμου. Μετὰ δύο δ' αἰῶνας καὶ ὑπερέκεινα Γάλλος πρέσβυς ἐλειτουργήθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ, καὶ τις τῶν συντρόφων αὐτοῦ εἶρεν ἀναγεγλυμμένον τὸν σῷμαν λέοντα καὶ τὸ τρία κρίνα, τὰ σύμβολα ἐκεῖνα τῶν Φλωρεντίνων τραπεζεῖτῶν² ἄτινα, ὅντα γνωστότατα εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν πλησίον τῆς Φλωρεντίας μονὴν τῶν Καρθουσίων (Certosa) ἐκόσμουν μέχρι πρὸ ὅλης ἐτῶν εἴσοδον τοῦ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τοντοκορατίας παταρίου, ὥπερ διεδέχθη ἡ νέα 'Αγορὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Καλλιεργείας δὲ τῶν γραμμάτων ὀλίγα ἥπιάρχοντιν ἔχνη ἐν ταῖς Φλωρεντιακαῖς Ἀθήναις. Καὶ δὴ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Ἀντωνίου ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις ὁ τελευταῖος τῆς πόλεως ἴστορικός, ὁ Λιόνικος Χαλκοκονδύλης, ὁ Ἡρόδοτος τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος, ὃςτις ἀφηγήθη τὴν ἴστορίαν τῆς νέας περιστῆς ἐπιδρομῆς, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος, ὁ μεγάλως συντελέσας εἰς διάδοσιν τῆς ἡλληνικῆς παιδείας ἐν Ἰταλίᾳ.³ Άλλος δέ τις τῶν ὑπηκότων τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Ἀντώνιος Λογοθέτης, εἶνε γνωστὸς ὡς ἀντιγραφεὺς χειρογράφων ἐν Σιένῃ⁴, καὶ εἶνε φανερόν, ὅτι αἱ δύο ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἵταλικαὶ αὐλαὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἰωαννίνων ἐθεωροῦντο ὡς κέντρα, ἐν οἷς ἄνδρες πεπαιδευμένοι ἡδύναντο νὰ εῖρωσιν ὑποδοχήν. Νεαρὸς Ἰταλὸς γράφει ἐξ Ἀρητίου (Arezzo), ὅπως ἐρωτήσῃ ἀν ὁ Ἀντώνιος Ἀτζαϊώλης⁵ ὁ Κάρολος Τόκκος ἡδύναντο νὰ δώσουσιν εἰς αὐτὸν ἔδραν νομικῆς, λογικῆς, ιατρικῆς, φυσικοῦ δικιαίου ἢ ἱμικῆς⁶. 'Άλλ' ἀτυχῶς δὲν μανθάνομεν, ἀν ἡ μετριόφρων ἀπαίτησις τοῦ παγγνώστου ἐκείνου ἔγεινε δεκτὴ ἢ οὔ.

Οὗτος ἐπὶ μακρὸν περίοδον τὸ δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν ἀπήλαυνεν εἰδίγηνης καὶ εὐημερίας, διακοπείσης μόνον ὑπὸ ἐνσκήψαντος δεινοῦ λοιμοῦ, πρὸς δὲ τούτοις ἐλαττωθείσης ἔνεκα μεταναστεύσεως, τῆς πληγῆς ταύτης τῆς νέας Ἑλλάδος. 'Άλλ' οἱ νέοι "Ἑλληνες δὲν ἔχουσι τὸν διπλοῦν θεσμὸν τῆς δουλοπαροικίας καὶ τῆς

1. *Λαονίκου Χαλκοκονδύλη* σ. 215—6.
2. *Cornelio Magni Relazione* σ. 14 καὶ 40.
3. *Monfaucon Palaeogr. gr.* 7ii. 79. 94. Λάμπρου Ἀθηναῖοι βιβλιογράφοι σ. 25.
4. *Buchon Nouvelles Recherches* Τόμ. B' μέρ. α' σ. 276.